

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

12. juli 2012*

»Direktiv 2002/20/EF — elektroniske kommunikationsnet og -tjenester — tilladelser — artikel 13 — afgifter for brugsrettigheder og tilladelser til installation af faciliteter«

I de forenede sager C-55/11, C-57/11 og C-58/11,

angående anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Tribunal Supremo (Spanien) ved afgørelser af 28. og 29. oktober, henholdsvis af 3. november 2010, indgået til Domstolen den 7. februar 2011, i sagerne

Vodafone España SA

mod

Ayuntamiento de Santa Amalia (sag C-55/11),

Ayuntamiento de Tudela (sag C-57/11),

og

France Telecom España SA

mod

Ayuntamiento de Torremayor (sag C-58/11),

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, J.-C. Bonichot, og dommerne K. Schiemann, L. Bay Larsen, C. Toader og E. Jarašiūnas (refererende dommer),

generaladvokat: E. Sharpston

justitssekretær: ekspeditionssekretær M. Ferreira,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 18. januar 2012,

* Processprog: spansk.

efter at der er afgivet indlæg af:

- Vodafone España SA ved abogados M. Muñoz de Juan, E. Gardeta González, J. Viloría Gutiérrez og J. Buendía Sierra
- France Telecom España SA ved abogados E. Zamarriego Santiago, M. Muñoz de Juan og J. Buendía Sierra
- Ayuntamiento de Tudela ved abogados T. Quadra-Salcedo Fernández del Castillo og J. Zornoza Pérez
- den spanske regering ved M. Muñoz Pérez og S. Centeno Huerta, som befuldmægtigede
- den polske regering ved M. Szpunar, som befuldmægtiget
- Europa-Kommissionen ved G. Braun og F. Jimeno Fernández, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 22. marts 2012, afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 13 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/20/EF af 7. marts 2002 om tilladelser til elektroniske kommunikationsnet og -tjenester (tilladelsesdirektivet) (EUT L 108, s. 21).
- 2 Disse anmodninger er fremsat inden for rammerne af tre tvister mellem for det første Vodafone España SA (herefter »Vodafone España«) og Ayuntamientos de Santa Amalia (sag C-55/11) og Tudela (sag C-57/11), og for det andet France Telecom España SA (herefter »France Telecom España«) og Ayuntamiento de Torremayor (sag C-58/11) vedrørende de afgifter, som disse to selskaber er blevet pålagt for privat brug og særlig anvendelse af det kommunale offentlige areals grund og undergrund.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/13/EF af 10. april 1997 om ensartede principper for generelle tilladelser og individuelle tilladelser for teletjenester (EFT L 117, s. 15) fastsatte følgende i artikel 11:
 - »1. Medlemsstaterne sikrer, at eventuelle gebyrer, som virksomhederne afkræves som led i tilladelsesprocedurerne, kun har til formål at dække administrationsomkostningerne i forbindelse med udstedelsen, forvaltningen, kontrollen og håndhævelsen af den gældende ordning for individuelle tilladelser. Gebyret for en individuel tilladelse skal stå i rimeligt forhold til det ydede arbejde, og der skal på hensigtsmæssig vis offentliggøres tilstrækkeligt detaljerede og let tilgængelige oplysninger herom.
 2. Uanset stk. 1 kan medlemsstaterne, hvis der kun er knappe ressourcer, tillade, at den nationale tilsynsmyndighed pålægger yderligere afgifter for at sikre, at sådanne ressourcer udnyttes optimalt. Disse afgifter skal være ikke-diskriminerende og navnlig tage hensyn til behovet for at støtte udviklingen af nyskabende tjenester og konkurrence.«

4 Direktiv 97/13 blev ophævet ved artikel 26 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/21/EF af 7. marts 2002 om fælles rammebestemmelser for elektroniske kommunikationsnet og -tjenester (rammedirektivet) (EUT L 108, s. 33, herefter »rammedirektivet«).

5 Rammedirektivets artikel 11, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne sikrer, at en kompetent myndighed ved behandlingen af

— en ansøgning om tilladelse til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom til en virksomhed, der har tilladelse til at udbyde offentlige kommunikationsnet, eller

[...]

skal:

— handle på grundlag af transparente og offentligt tilgængelige procedurer, som anvendes uden diskrimination og uden forsinkelse, og

— følge principperne om transparens og ikke-diskrimination, når der knyttes vilkår til sådanne rettigheder.

[...]«

6 Rammedirektivets artikel 12 bestemmer:

»1. Hvis en virksomhed, der udbyder elektroniske kommunikationsnet, i henhold til national lovgivning har tilladelse til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom, eller kan påberåbe sig en procedure for ekspropriation af ejendom eller brugsret til sådanne formål, tilskynder de nationale tilsynsmyndigheder til delt brug af sådanne faciliteter eller sådan ejendom.

2. Medlemsstaterne kan, navnlig når virksomhederne ikke har adgang til realistiske alternativer af hensyn til miljø, folkesundhed eller den offentlige sikkerhed eller til byplanlægnings- eller fysiske planlægningsmål, pålægge en virksomhed, som driver et elektronisk kommunikationsnet, delt brug af faciliteter eller ejendom (herunder fysisk samhusning) eller træffe foranstaltninger til at lette koordineringen af offentlige arbejder, dog først efter en offentlig høring af passende varighed, hvor alle berørte parter har haft mulighed for at fremlægge deres synspunkter. Sådanne ordninger for delt brug eller koordinering kan også omfatte bestemmelser om fordeling af omkostningerne ved delt brug af faciliteter eller ejendom.«

7 Følgende fremgår af 30.-32. betragtning til tilladelsesdirektivet:

»30) Det er tilladt at opkræve administrationsgebyrer fra udbydere af elektroniske kommunikationstjenester for at finansiere den nationale tilsynsmyndigheds aktiviteter vedrørende administration af tilladelsessystemet og tildeling af brugsrettigheder. Sådanne gebyrer bør kun dække de reelle administrationsomkostninger ved disse aktiviteter. Med henblik herpå bør de nationale tilsynsmyndigheders indtægter og udgifter gøres gennemskuelige via årlige opgørelser over de samlede gebyrbeløb, der er opkrævet, og de administrationsomkostninger, der er påløbet. Dermed kan virksomhederne kontrollere, om der er overensstemmelse mellem administrationsomkostningerne og gebyrerne.

31) Ordningerne vedrørende administrationsgebyrer bør ikke fordreje konkurrencen eller skabe hindringer for markedsadgangen. Med et generelt tilladelsessystem vil det ikke længere være muligt at afkræve de enkelte virksomheder administrationsomkostninger og dermed gebyrer, undtagen for tildeling af brugsret til numre, radiofrekvenser og tilladelser til installation af

faciliteter. Alle administrationsgebyrer bør være i overensstemmelse med principperne i et generelt tilladelsessystem. Et eksempel på et rimeligt, enkelt og transparent alternativ til disse kriterier for opkrævning af gebyrer kunne være en omsætningsafhængig fordelingsnøgle. Hvis administrationsgebyrerne er meget lave, kan enhedsgebyrer eller gebyrer, der kombinerer en enhedssats med et omsætningsafhængigt element, også være hensigtsmæssige.

- 32) Ud over administrationsgebyrer kan der opkræves afgifter for brug af radiofrekvenser og numre som middel til at sikre en optimal anvendelse af sådanne ressourcer. Sådanne afgifter bør ikke hindre etableringen af innovative tjenester og konkurrence på markedet. Dette direktiv berører ikke det formål, som afgifterne for brugsrettigheder anvendes til. Sådanne afgifter kan f.eks. anvendes til at finansiere aktiviteter, der gennemføres af de nationale tilsynsmyndigheder, og som ikke kan dækkes af administrationsgebyrerne. Når udvælgelse foregår ved en konkurrencepræget eller sammenlignende udvælgelsesprocedure, og afgifter for brugsret til radiofrekvenser helt eller delvis består i engangsbeløb, bør betalingsordninger sikre, at sådanne afgifter ikke i praksis fører til udvælgelse på grundlag af kriterier, der ingen forbindelse har med målet om at sikre en optimal udnyttelse af radiofrekvenserne. Kommissionen kan med jævne mellemrum offentliggøre sammenlignende undersøgelser af bedste praksis med henblik på tildeling af radiofrekvenser, numre og tilladelse til at installere faciliteter.«
- 8 Samme direktivs artikel 13 med overskriften »Afgifter for brugsrettigheder og tilladelser til installation af faciliteter« bestemmer:
- »Medlemsstaterne kan give den relevante myndighed tilladelse til at opkræve afgifter for brugsret til radiofrekvenser eller numre eller for tilladelser til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom, som afspejler behovet for at sikre, at disse ressourcer udnyttes optimalt. Medlemsstaterne sikrer, at sådanne afgifter er ikke-diskriminerende, transparente, objektivt begrundede og forholdsmæssigt afpassede efter det tilsigtede formål og tager hensyn til målene i artikel 8 i [rammedirektivet].«
- 9 Artikel 12, stk. 1, første afsnit, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/19/EF af 7. marts 2002 om adgang til og samtrafik mellem elektroniske kommunikationsnet og tilhørende faciliteter (adgangsdirektivet) (EUT L 108, s. 7) bestemmer:
- »De nationale tilsynsmyndigheder kan i medfør af bestemmelserne i artikel 8 pålægge udbydere forpligtelser til at efterkomme rimelige anmodninger om adgang til og anvendelse af specifikke netelementer og tilhørende faciliteter, bl.a. i tilfælde hvor den nationale tilsynsmyndighed er af den opfattelse, at nægtelse af adgang eller urimelige vilkår og betingelser med tilsvarende virkning vil kunne hindre, at der skabes et holdbart konkurrencebaseret marked i detailledet, eller være i modstrid med slutbrugernes interesser.«

Spansk ret

- 10 Almindelig lov nr. 32/2003 af 3. november om telekommunikation (Ley General de Telecomunicaciones) (BOE nr. 264 af 4.11.2003, s. 38890) har ifølge præamblen gennemført direktiverne vedrørende telekommunikation, der blev vedtaget i løbet af 2002, i spansk ret, herunder tilladelsedirektivet.
- 11 Nævnte lovs artikel 49 bestemmer følgende:
- »1. Operatører og indehavere af brugsret til det offentlige radiospektrum eller nummereringsressourcer er forpligtede til at betale de i lovgivningen fastsatte afgifter.

2. De nævnte afgifter tilsigter at dække:

- a) administrationsomkostningerne i forbindelse med lovgivningsarbejde vedrørende udarbejdelse og gennemførelse af sekundær fællesskabsret og administrative bestemmelser, navnlig vedrørende adgang og samtrafik
- b) omkostninger som led i forvaltning, kontrol og anvendelse af den i denne lov fastsatte ordning
- c) omkostninger som led i forvaltning, kontrol og anvendelse af retten til optagelse af det offentlige areal, brugsret til det offentlige radiospektrum og nummerering
- d) forvaltning af de meddelelser, der er reguleret i denne lovs artikel 6
- e) udgifter til internationalt samarbejde, harmonisering og standardisering samt markedsanalyse.

3. Med forbehold af bestemmelserne i stk. 2 har afgifterne for brug af det offentlige radiospektrum, nummerering og brug af det offentlige areal, der er nødvendigt for at installere elektroniske kommunikationsnet, til formål at garantere optimal brug af disse ressourcer under hensyntagen til værdien og knapheden af det gode, hvis anvendelse tillades. De nævnte afgifter bør være ikke-diskriminerende, transparente, objektivt begrundede og forholdsmæssigt afpassede til deres formål. Afgifterne skal også fremme opfyldelsen af de mål og overholdelsen af de principper, der er fastsat i artikel 3, i overensstemmelse med de betingelser, der er fastsat i lovgivningen.

4. De afgifter, der henvises til i ovenstående stykker, anvendes på en objektiv, transparent og forholdsmæssigt afpasset måde med henblik på at minimere ekstra administrationsomkostninger og ledsagende gebyrer.

5. Ministerio de Ciencia y Tecnología [ministeriet for videnskab og teknologi], Comisión del Mercado de las Telecomunicaciones [kommissionen for telekommunikationsmarkedet] og Agencia Estatal de Radiocomunicaciones [statens myndighed for radiokommunikation] samt de regionale og lokale selvstyrende myndigheder, som sikrer forvaltningen og tilbagebetalingen af de afgifter, der henhører under denne artikels stk. 2, offentliggør en årlig oversigt over de administrationsomkostninger, der begrundes af afgiftsopkrævningen, og de samlede afgiftsindtægter.«

- 12 Kongeligt lovdekret nr. 2/2004 om den konsoliderede lov om regulering af lokale økonomiforvaltninger (Real Decreto Legislativo 2/2004, por el que se aprobó el texto refundido de la Ley reguladora de las Haciendas Locales) af 5. marts 2004 (BOE nr. 59 af 9.3.2004, s. 10284) fastsætter i § 20, stk. 1 og 3, lokale myndigheders ret til at opkræve afgifter for privat brug og/eller særlig udnyttelse af det lokale offentlige areal, navnlig på, under og over kommunale offentlige veje.

Tvisterne i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 13 Det fremgår af forelæggelsesafgørelserne, at flere kommuner, herunder Ayuntamientos de Santa Amalia, de Tudela og de Torremayor, i henhold til spansk ret har vedtaget afgiftsregulativer, der pålægger virksomheder afgifter for privat brug eller særlig udnyttelse af det kommunale offentlige areal med henblik på at yde forsyningstjenesteydelser, som er af almen interesse, uanset om disse virksomheder er indehavere af de nødvendige installationer med henblik på denne levering af tjenesteydelser, og som materielt optager dette areal, eller ej. Levering af mobiltelefonitjenesteydelser figurerer blandt de tjenesteydelser, som afgiftspålægges i medfør af disse regulativer.
- 14 Vodafone España og France Telecom España er udbydere af telekommunikation i form af mobiltelefonitjenester på spansk område.

- 15 Vodafone España anlagde sager til prøvelse af de afgiftsregulativer, der er vedtaget af Ayuntamientos de Tudela og de Santa Amalia, ved henholdsvis Tribunal Superior de Justicia de Navarra (appellretten i Navarra) og Tribunal Superior de Justicia de Extremadura (appellretten i Extremadura). France Telecom España anlagde sag ved sidstnævnte appelret til prøvelse af det afgiftsregulativ, der er vedtaget af Ayuntamiento de Torremayor. Inden for rammerne af disse søgsmål anfægtede mobiltelefonoperatørerne regulativernes forenelighed med EU-retten. Kommunerne blev frifundet ved Tribunal Superior de Justicia de Navarras dom af 30. december 2008 og Tribunal Superior de Justicia de Extremaduras domme af 12. og 29. juni 2009.
- 16 Vodafone España iværksatte herefter kassationsappel ved Tribunal Supremo (højeste ret) til prøvelse af Tribunal Superior de Justicia de Navarras dom af 30. december 2008 og Tribunal Superior de Justicia de Extremaduras dom af 12. juni 2009. France Telecom España iværksatte kassationsappel til prøvelse af Tribunal Superior de Justicia de Extremaduras dom af 29. juni 2009.
- 17 I forelæggelsesafgørelserne er Tribunal Supremo efter en indledende analyse af tilladelsesdirektivets artikel 12 og 13 i tvivl om medlemsstaternes kompetence til at pålægge ikke blot de operatører, der er indehavere af telekommunikationsnet, men også de operatører, der blot modtager samtrafiktjenester, og som dermed nøjes med at have adgang til nettet og bruge det, en afgift for tilladelse til at installere faciliteter.
- 18 For det andet ønsker den forelæggende ret oplyst, om de pågældende afgifter opfylder kravene i tilladelsesdirektivets artikel 13.
- 19 For det tredje finder Tribunal Supremo, at det ligeledes skal efterprøves, om tilladelsesdirektivets artikel 13 opfylder de betingelser, som ifølge Domstolens praksis skal være opfyldt for at have direkte virkning. Tribunal Supremo anfører, at Domstolens praksis vedrørende den direkte virkning af artikel 11, stk. 2, i direktiv 97/13 synes at tale for denne løsning.
- 20 Under disse omstændigheder har Tribunal Supremo besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål, som er formuleret ens i de tre sager C-55/11, C-57/11 og C-58/11:
- »1) Skal artikel 13 i [tilladelsesdirektivet] fortolkes således, at den er til hinder for en national bestemmelse, som tillader opkrævning af en afgift for tilladelse til at installere faciliteter på det kommunale offentlige areal fra udbydende operatører, som, uden at være indehavere af nettet, anvender det til at udbyde mobiltelefonitjenester?
 - 2) Såfremt opkrævningen anses for forenelig med artikel 13 i [tilladelsesdirektivet], opfylder de betingelser, hvorpå afgiften i henhold til det anfægtede lokale regulativ opkræves, da de krav om objektivitet, forholdsmæssighed og ikke-diskrimination, som er fastsat i den nævnte bestemmelse, samt behovet for at sikre optimal anvendelse af de pågældende ressourcer?
 - 3) Skal artikel 13 i [tilladelsesdirektivet] tillægges direkte virkning?«
- 21 Ved kendelse afsagt af Domstolens præsident den 18. marts 2011 er sagerne C-55/11, C-57/11 og C-58/11 blevet forenet med henblik på den skriftlige og mundtlige forhandling samt dommen.

Begæringen om genåbning af den mundtlige forhandling

- 22 Ved skrivelse indleveret til Domstolens Justitskontor den 25. april 2012 har Ayuntamiento de Tudela anmodet om genåbning af den mundtlige forhandling og har i denne forbindelse gjort gældende, at generaladvokatens forslag til afgørelse, fremsat den 22. marts 2012, har lagt urigtige præmisser til grund.

- 23 I denne henseende følger det af fast retspraksis, at Domstolen i overensstemmelse med artikel 61 i Domstolens procesreglement kan træffe bestemmelse om genåbning af den mundtlige forhandling, såfremt den finder, at sagen er utilstrækkeligt oplyst, eller at den skal afgøres på grundlag af et argument, som ikke har været drøftet af parterne (jf. bl.a. dom af 26.6.2008, sag C-284/06, Burda, Sml. I, s. 4571, præmis 37, og af 22.11.2011, sag C-323/09, Interflora og Interflora British Unit, Sml. I, s. 8625, præmis 22).
- 24 Domstolen er af den opfattelse, at den i det foreliggende tilfælde har alle de oplysninger til rådighed, som er nødvendige for at besvare spørgsmålene fra den forelæggende ret, og at sagen ikke skal afgøres på grundlag af et argument, som ikke er blevet drøftet for Domstolen.
- 25 Under disse omstændigheder kan Ayuntamiento de Tudelas begæring om genåbning af den mundtlige forhandling ikke tiltrædes.

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

- 26 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om en national lovgivning, der pålægger ikke blot de operatører, der er indehavere af telefonnet oprettet på det kommunale offentlige areal, men også de operatører, som er indehavere af brugsrettigheder, samtrafik eller adgang til de nævnte net, en afgift for brug af dette areal, er omfattet af den beføjelse, som tilladelsesdirektivets artikel 13 giver medlemsstaterne til at opkræve afgifter for »tilladelser til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom«, som afspejler behovet for at sikre optimal anvendelse af de pågældende ressourcer.
- 27 Den forelæggende ret ønsker navnlig oplyst, om en sådan afgift kan pålægges ikke blot den operatør, der i overensstemmelse med rammedirektivets artikel 11, stk. 1, er indehaver af tilladelser til at installere faciliteter på, over eller under offentlig ejendom, og som i overensstemmelse med dette direktivs artikel 12 og adgangsdirektivets artikel 12 kan pålægges at dele disse faciliteter, men også de operatører, der udbyder mobiltelefonitjenester ved anvendelse af de nævnte faciliteter.
- 28 Det bemærkes indledningsvis, at medlemsstaterne inden for rammerne af tilladelsesdirektivet ikke kan opkræve andre afgifter eller gebyrer i forbindelse med udbud af elektroniske kommunikationsnet og -tjenester end dem, der er fastsat i dette direktiv (jf. analogt dom af 18.7.2006, sag C-339/04, Nuova società di telecomunicazioni, Sml. I, s. 6917, præmis 35, og af 10.3.2011, sag C-85/10, Telefónica Móviles España, Sml. I, s. 1575, præmis 21).
- 29 Således som det fremgår af 30.-32. betragtning til samt artikel 12 og 13 i tilladelsesdirektivet, er medlemsstaterne således udelukkende bemyndiget til at pålægge enten administrationsgebyrer med henblik på dækning af administrationsomkostninger, der påløber som led i administration, kontrol og gennemførelse af den generelle tilladelsesordning, eller gebyrer i forbindelse med brugsret til radiofrekvenser eller numre eller for tilladelser til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom.
- 30 I hovedsagen synes den forelæggende rets udgangspunkt at være, at de pågældende afgifter hverken falder ind under nævnte direktivs artikel 12 eller begrebet gebyrer i forbindelse med brugsret til radiofrekvenser eller numre som omhandlet i samme direktivs artikel 13. Spørgsmålet vedrører således kun, hvorvidt medlemsstaternes mulighed for at opkræve gebyrer for »tilladelser til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom« i henhold til samme direktivs artikel 13

giver mulighed for at anvende gebyrer som de i hovedsagen omhandlede, for så vidt som de gælder for operatører, som uden at være indehavere af disse faciliteter anvender dem med henblik på levering af mobiltelefonitjenesteydelser og således udnytter dette offentlige areal.

- 31 Selv om hverken begrebet installation af faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom eller skyldneren for afgiften for tilladelse til denne installation som sådan er defineret i tilladelsesdirektivet, bemærkes for det første, at det fremgår af rammedirektivets artikel 11, stk. 1, første led, at tilladelse til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom gives til en virksomhed, der har tilladelse til at udbyde offentlige kommunikationsnet, dvs. den virksomhed, som er bemyndiget til at installere de krævede faciliteter på, under eller over offentlige eller private ejendomme.
- 32 Som generaladvokaten har anført i punkt 52 og 54 i forslaget til afgørelse, henviser begreberne »faciliteter« og »installere« for det andet til henholdsvis den fysiske infrastruktur, der muliggør udbud af elektroniske kommunikationsnet og -tjenester, og deres fysiske installation på den pågældende offentlige eller private ejendom.
- 33 Det følger heraf, at skyldneren for afgiften for tilladelse til at installere faciliteter i tilladelsesdirektivets artikel 13 alene kan være indehaveren af disse tilladelser, der ligeledes er ejer af de faciliteter, som er installeret på, over eller under de pågældende offentlige eller private ejendomme.
- 34 Følgelig kan opkrævningen af afgifter som de i hovedsagen omhandlede, for så vidt som de gælder for operatører, som uden at være indehavere af disse faciliteter anvender dem med henblik på levering af mobiltelefonitjenesteydelser og således udnytter dette offentlige areal, ikke accepteres som gebyrer for »tilladelser til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom« som omhandlet i tilladelsesdirektivets artikel 13.
- 35 På grundlag af samtlige disse betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at tilladelsesdirektivets artikel 13 skal fortolkes således, at den er til hinder for opkrævning af en afgift for tilladelse til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom fra udbydende operatører, som uden at være indehavere af disse faciliteter anvender dem til at udbyde mobiltelefonitjenester.

Det andet og tredje spørgsmål

- 36 Henset til besvarelsen af det første spørgsmål er det alene fornødent at besvare den forelæggende rets tredje spørgsmål, hvorved denne ret nærmere bestemt ønsker oplyst, om tilladelsesdirektivets artikel 13 har direkte virkning, således at en person under omstændigheder som de i hovedsagerne foreliggende kan støtte ret på bestemmelsen for nationale retsinstanser.
- 37 I denne henseende bemærkes, at det følger af Domstolens faste praksis, at borgerne i alle tilfælde, hvor bestemmelserne i et direktiv ud fra et indholdsmæssigt synspunkt fremstår som ubetingede og tilstrækkeligt præcise, kan påberåbe sig disse bestemmelser for de nationale domstole over for staten, enten når staten ikke rettidigt har gennemført dette direktiv i national ret, eller når den ikke har gennemført det korrekt (jf. i denne retning dom af 5.10.2004, forenede sager C-397/01 - C-403/01, Pfeiffer m.fl., Sml. I, 8835, præmis 103, af 17.7.2008, forenede sager C-152/07 - C-154/07, Arcor m.fl., Sml. I, s. 5959, præmis 40, og af 24.1.2012, sag C-282/10, Dominguez, præmis 33).
- 38 Som generaladvokaten har anført i punkt 48, 97 og 98 i forslaget til afgørelse, opfylder tilladelsesdirektivets artikel 13 disse kriterier. Denne bestemmelse fastsætter således ubetinget og præcist, at medlemsstaterne kan opkræve en afgift i forbindelse med tre særlige begivenheder, nemlig for brugsret til radiofrekvenser eller numre eller for tilladelser til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom.

- 39 Det følger af det ovenstående, at det tredje spørgsmål skal besvares med, at tilladelsesdirektivets artikel 13 har direkte virkning, således at den tillægger personer ret til umiddelbart at støtte ret på bestemmelsen for en national ret med henblik på at anfægte håndhævelsen af en afgørelse fra en offentlig myndighed, som er uforenelig med denne artikel.

Sagens omkostninger

- 40 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 13 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/20/EF af 7. marts 2002 om tilladelser til elektroniske kommunikationsnet og -tjenester (tilladelsesdirektivet) skal fortolkes således, at den er til hinder for opkrævning af en afgift for tilladelse til at installere faciliteter på, over eller under offentlig eller privat ejendom fra udbydende operatører, som uden at være indehavere af disse faciliteter anvender dem til at udbyde mobiltelefonitjenester.**
- 2) **Artikel 13 i direktiv 2002/20 har direkte virkning, således at den tillægger personer ret til umiddelbart at støtte ret på bestemmelsen for en national ret med henblik på at anfægte håndhævelsen af en afgørelse fra en offentlig myndighed, som er uforenelig med denne artikel.**

Underskrifter